ÇANAKKALE KENTİ REKREASYON OLANAKLARI VE ÖNERİLER

Füsun ERDURAN[1], E.Figen DİLEK[2]

[1] Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 17100 Çanakkale
[2] Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 06110, Ankara

E-posta: fusunerduran@gmail.com

Rekreasyon alanları, kentlinin günlük yaşamında kaybettiği enerjisini yenileyebilmesi, fiziksel ve ruhsal olarak daha sağlıklı olması için boş zamanlarını verimli olarak geçirebileceği, sosyalleşebileceği alanlar olmakla birlikte kentlerin de niteliklerini artıran doğa ile bütünleşmiş planlı alanlardır. Bu çalışmada Çanakkale kent merkezinde yer alan kent parkı, semt ve mahalle parkı niteliğinde olan alanların ve kıyı bandının rekreasyonel potansiyeli ve rekreasyonel alan kullanımları; mevcut imar planından, uydu görüntülerinden ve hava fotoğraflarından, yerinde arazi incelemeleri ile belirlenmiş ve öneriler getirilmiştir. Çanakkale halkının ve turistlerin günübirlik kullanımlarına cevap verebilecek, boş zamanlarını aktif ve verimli olarak değerlendirebilmeleri için yeterli özellikte rekreasyon alanı olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Çanakkale kentinin doğal ve kültürel kaynakları dikkate alınarak kentlinin ve kente gelen turistlerin ihtiyaçlarını, nitelik, nicelik olarak yeterli alanlarda karşılayabilmeleri için alınması gerekli önlemler ve öneriler belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Rekreasyon, Kent Parkı

1. GİRİŞ

1.1. Rekreasyon Kavramı, Tanım ve Özellikleri

Rekreasyon kavramı, serbest zaman kavramı ile bağlantılıdır. Serbest zaman, kişilerin bulundukları sosyal yapı içerisinde yaşamlarını sürdürebilmek ve daha yüksek bir düzeye ulaştırabilmek için zorunlu olarak yaptıkları tüm eylemler dışında kendi isteklerine göre zamanı değerlendirmede serbest oldukları süredir (Uzun, 1997).

Rekreasyon ise kişilerin serbest zamanları içerisinde, günlük yaşamın sıkıcı, disiplinli ve monoton geçen çalışmasının etkisinden kurtulmak, dinlenmek ve hoşça vakit geçirmek amacıyla gösterdikleri çeşitli aktiviteleri içermektedir. Yani, yıpranan bünyenin yenilenmesi, tazelik ve enerji kazanması ile yeni ve verimli bir çalışma devresi için yapılan hazırlıktır (Uzun, 1997). Boş zaman değerlendirmesi, alışılagelmişin aksine rekreasyon kavramıyla özdeş değildir. Çünkü rekreasyon insan yaşamındaki temel gereksinmelerden biridir ve bir planlama, programlama konusudur. Boş zaman ise koşulsuz kişiye öz bir değerdir ve hiçbir disiplin tarafından yönlendirilemez, planlanamaz. Bu doğrultuda rekreasyon sağlıklı yaşamak ve verimli çalışmak için, insanın bozulan bütünlüğüne, dilediği aktivitelerle yeniden erişmesi olayıdır (Özkan, 2001). Amerikan Kamping Birliği (ACA), rekreasyonu dış mekanda grup yaşamına yaratıcı ve eğitici fırsatlar tanıyan bir deneyim olarak tanımlamış, doğal çevre kaynaklarının kullanıcıya zihinsel, fiziksel, sayısal

ve ruhsal gelişmelerinde katkıda bulunmak gibi yararı olduğuna değinmiştir (Yılmaz, 1995).

Kent içi veya çok yakın çevresinde yer alan ve kullanıcıya uzaklıkları 0-20 km arasında olan ve kullanıcıların taleplerine ve özelliklerine göre planlanması gereken rekreasyon alan ve tesislerinin genel özellikleri, kullanıcıya yakın ve kentsel ölçekte rekreasyon olanakları vermeleridir. Bu alanlar şöyle sıralanabilir:

- Çocuk bahçeleri, çocuk oyun alanları, mahalle parkları, semt parkları
- Gezinti (promenad) yerleri, ağaçlıklı yollar (alleler), çay bahçeleri ve aile gazinoları
- Açık kapalı spor alan ve tesisleri
- Hayvanat ve botanik bahçeleri, Arboretum (Arboterium) veya Planoterum (Planoterium)'lar
- Fuar ve lunaparklar, müze ve kütüphaneler
- Opera-bale-konser salonları
- Sinema ve tiyatro-sergi salonları, gece kulüpleri ve eğlence yerleridir (Turizm Bakanlığı, 1978).

Teknoloji ve sanayinin sınırsızca yaşantımızı ele geçirmesi, kent yaşamını doğadan uzaklaştırmakta; bunun sonucunda da kentlinin, sağlıksız ve mutsuz olmasına neden olmaktadır. Kentlerin yaşanabilir olması, kentin kimlik kazanması ve kent yaşam kalitesini artırmasında yukarıda sayılan rekreasyonel olanaklarının nitelik ve nicelik olarak kentte yeterli olması önemlidir. O nedenle çağdaş, doğal ve kültürel kaynakları gelecek kuşaklara bozulmadan aktarılabilen bir kentin oluşturulması için kentin mevcut rekreasyonel potansiyeli doğru olarak belirlenmeli, geliştirilme olanakları araştırılmalıdır.

Rekreasyonel planlama çalışmalarında kullanıcıların tercihleri ve kullanımların tatminkârlığı esas alınmalıdır. Bunun sağlanması için toplumun rekreasyonel gereksinimleri, serbest zamanlarını nasıl ve nerede değerlendirdikleri, sosyal, ekonomik ve psikolojik yapı ve gereksinimleri ön planda tutulmalıdır. Rekreasyon alanının kalitesi bu faktörlerin yerine getirilmesi ile artacaktır. Bir rekreasyon alanının kalitesi hangi kaynakları içerdiği ve bu kaynakların kullanılabilir olma düzeyi ile kullanıcıları ne kadar tatmin edebildiği ölçü alınarak belirlenmektedir. Kaynak açısından kalite; rekreasyon alanının içerdiği doğal ve insan yapısı olan fiziksel elemanların (görsel güzellikler, bitki örtüsü, su yüzeyleri, teraslar, yürüme yolları, dinlenme mekanları vb.) gereksinimleri karşılayabilme veya kullanılabilirlik düzeylerini ifade etmektedir. Kullanım açısından kalite ise, rekreasyon kaynağının kullanıcı gereksinimlerini karşılayabilir özellikte olması yanı sıra kullanım süresi içinde ve sonunda kullanıcıyı tam anlamıyla tatmin edebilmesidir (Uzun, 1997).

2. MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmanın materyalini Çanakkale kentinin mevcut kentsel rekreasyon alanları oluşturmaktadır. Çanakkale kentinin hali hazır imar planı, uydu görüntüleri, hava fotoğrafları, alanların yerinde tespit edilen görüntüleri materyal olarak kullanılmıştır.

Yöntem olarak rekreasyon alanlarının mevcut durumu ve yeterliliği yerinde arazi etüdleri uydu görüntüleri ve hava fotoğrafları kullanılarak alanların olanakları özellik ve kalite açısından incelenmiştir. Ülkemizden ve yurt dışından farklı ülkelerin kentsel rekreasyon

alanları incelenerek; Çanakkale kenti kaynakları doğrultusunda karşılaştırmalar yapılarak mevcut rekreasyon alanlarının geliştirilmesi yönünde ve rekreasyonel potansiyeli olan alanların planlanması yönünde öneriler geliştirilmiştir. Çanakkale kentinin rekreasyon alanlarının potansiyelleri ve olanakları ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar incelenerek günümüzdeki durumları ile karşılaştırılarak öneriler getirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Çanakkale'nin Doğal, Kültürel Yapısı

Çanakkale, Türkiye'nin kuzeybatısında Gelibolu Yarımadası ile Anadolu'nun uzantısı olan Biga Yarımadası üzerinde de Troas (İstanbul gibi) hem Asya'da hem de Avrupa'da toprakları olan ikinci ilimizdir. Coğrafi olarak 25^o 35′ ve 27^o 45′ doğu boylamları ile 39^o 30′ ve 40^o 45′ kuzey enlemleri arasında yer alan ilin yüzölçümü 9.737 km.^{2}dir. Deniz seviyesinden yüksekliği 2 m.'dir. Çanakkale İli'nde Akdeniz ve Karadeniz iklimlerinin geçiş iklimi hüküm sürmektedir. Turizm sezonunda iklim ılıman olup deniz suyu sıcaklığı Temmuz ve Ağustos aylarında en yüksek seviyeye çıkmaktadır. Kışın en belirgin özelliği kuzeyden gelen sert rüzgarlardır. Yaz aylarında ve sonbaharda bölgeye Akdeniz iklimi hakim olur (Anonim, 2008a).

İki kıtada yer alan jeopolitik konumuyla Çanakkale, Homeros'un "Iliada" ve "Odysseus" destanlarına ve sayısız mitolojik efsaneye konu teşkil eden, geçmişi M.Ö. 3000 yılına dayanan Troia, antik Assos, Alexandria - Troas ve Neandria kentleri ile dünyanın en seçkin bir tarih ve kültür hazinesine sahip bulunmaktadır (Kelkit, 2003; Gürdal, 1997). Çanakkale kentinin doğal, tarihi, kültürel yönden tüm ülkemiz için önemli bir konumu olması, kente belli dönemlerde yoğun bir turizm hareketliliğine neden olmaktadır. Çanakkale İli'nin 2000 yılı nüfus sayımı verilerine göre sosyo-ekonomik yönden gelişmişlik sıralamasına bakıldığında şehirleşme oranı % 46,36 dır. Marmara bölgesi geneline bakıldığında bu oran % 79; Türkiye geneline bakıldığında ise % 65'dir (Anonim, 2008b). Buradan da anlaşılacağı üzere Çanakkale, Marmara bölgesindeki diğer iller ile kıyaslandığında kentleşme oranı oldukça düşüktür. Çanakkale'nin toplam nüfusu, 2007 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre ise, 476.128'dir. Toplam nüfus büyüklüğüne göre iller sıralamasında 41. sırada yer almaktadır. Nüfus yoğunluğu 48, nüfus artış hızı binde 3,39'dur. Nüfusun % 51'i erkek, % 49'u kadındır. Merkez İlçe nüfusu 86.544'tür. Bu nüfusun 43.937'si erkek, 42.607'si kadındır (TÜİK, 2008).

3.2. Çanakkale Kenti Mevcut Rekreasyon Alanları

Çanakkale kentinde kentli nüfus oranı düşük olması yanı sıra kentin alt yapı, yeşil alan, rekreasyon hizmetleri de yeni gelişim göstermektedir. Kentin en önemli rekreasyon potansiyelini Çanakkale boğazı oluşturmaktadır. Çanakkale kent bütününe bakıldığında kentin en önemli rekreasyonel olanaklarını kıyı bandı, Sarı çay çevresi ve kent içi yeşil alanlar okul bahçeleri, spor alanları, çocuk oyun alanları, oluşturmaktadır. Okul bahçeleri, spor alanları, çocuk oyun alanları, da kent ölçeğinde önemli rekreasyon alanlarıdır.

Kelkit (2003)'in okul bahçelerine yönelik olarak yaptığı çalışmasında 34 adet okul bahçesinin toplam alanı 193.307m^2 dir. Okullarda kayıtlı öğrenci sayısı ise 18.345 dir ve her bir çocuk için 11.08 m^2 alan düşmektedir ve bu oran uluslar arası standartların üstündedir. Bu alanlar metre kare olarak yeşil alan açısından yeterli görülmekle birlikte, daha çok tören alanı amaçlı kullanılmaktadır. Rekreasyon olanakları açısından yeterli planlamaya, sirkülâsyona, yeşil dokuya, donatı elemanlarına sahip olmadığı, çok az okulda yeterli olduğu görülmektedir. Genel olarak bu alanlarda spor alanı imkânı da yetersizdir.

Kelkit (2003)'in bu çalışmasında da görüldüğü üzere alanların büyüklük olarak standartları yakalamasının, sahip olduğu işlevlerin kalitesi üzerinde pek bir etkisinin olmadığıdır. Kısacası miktarın, kaliteden pek bir üstünlüğü olmadığıdır. Oysa günümüz belediye başkanlarının bütün konuşma ve sunumlarında sundukları miktar olarak yüzölçümü ifadeleri, işlevlerin kaliteli bir şekilde yerine getirilmesinde rolü yoktur. Tam olarak işlevlerine uygun olması, miktara göre tercih nedenidir.

Çocuk oyun alanları ile ilgili olarak ise, Kelkit (2000) tarafından yapılan çalışmada Çanakkale'de çocuk başına düşen oyun alanı miktarı uluslar arası standartların altındadır. En önemli sorunları, çocuk oyun alanlarının bir çoğunluğunun yolların yakınında trafik tehlikesi altında olması, alt yapılarının, donatı elemanları ve oyun aletlerinin yetersizliği, kent alanında dağılımlarının düzensiz ve yetersiz olmasıdır.

Çanakkale kenti mevcut spor alanları şöyle sayılabilir: 18 Mart Stadyumu ve kapalı spor salonu, toprak futbol sahası, 2 nolu antrenman sahası, iki adet asfalt tenis kortu, atış poligonu, su sporları eğitim merkezi, kapalı olimpik yüzme havuzu (inşası tamamlanmak üzere), Esenler spor alanı, hava alanı semt sahası, hastane bayırı semt sahası dır. Bu alanlarda çevre düzenlemesi, bitkisel tasarım, donatı elemanları yönünden yetersizdir. Hava alanı semt sahası olarak görülen alanda sadece toprak bir zeminde futbol oynanmaktadır. Bu alanların yakın çevresinde burayı kullanmaya gelen kişilerin soyunup, giyinecek ve spor sonrası duş yapabilecekleri tesis ile birlikte sporcuların izlenebileceği ya da aileleri ile oturup dinlenebilecekleri, çocuklarının zaman geçirebileceği herhangi bir kullanım birimine yer verilmemiştir. Yeni hizmete girecek olan yüzme havuzunun çevresinde yeşil alan olarak imar paftasında ayrılan bölümler otopark olarak kullanılmakta olduğu gözlemlenmiştir.

Çanakkale kentinde bulunan küçük ölçekli oyun alanları, semt veya mahalle parkı ölçeğindeki yeşil alanlarda veya konutlar yakınında yer alan küçük yeşil alanların içine yerleştirilmiş komplike oyun aletlerinden oluşmaktadır. Mahalle parkları içinde yer alan çocuk oyun alanlarında yeterli gölgeleme yapabilecek bitkisel potansiyel bulunmamaktadır. Kent merkezinde; 60. yıl çocuk oyun alanı, Halk Bahçesi içinde yer alan çocuk oyun alanı, Osna Brück Parkı çocuk oyun alanı, 500. yıl çocuk oyun alanı, Uğur Mumcu parkı çocuk oyun alanı, CHP kadın kolları parkı çocuk oyun alanı, bitkisel potansiyelleri açısından oldukça yeterli, gölge imkânı iyi olan ve kentlilerin en yoğun olarak kullandıkları alanlardır. Kent merkezinde oldukça yoğun kullanılan Muammer Aksoy Parkında yer alan oyun aletleri engelliler düşünülerek yapılmıştır, fakat bu alanda da çevresel düzenleme yetersiz ve niteliksizdir. Hastane bayırı şehitliği yanında yer alan yeşil alanın içindeki çocuk oyun alanı incelendiğinde oyun aletlerinin bakımsız ve yetersiz olduğu, bitkisel tasarımın alanda çekicilik yaratmadığı ve gölgeleme olanağı bulunmadığı görülmektedir. Çanakkale kentinde çocuk oyun alanlarında renk etkisi yaratacak nitelikli

süs ağaç ve çalılarına, mevsimlik bitkilere yer verilmemiştir. Mevsimlik ve çok yıllık çiçekler, renk yönünden en fazla ilgi çeken bitkilerdir. Fakat bu alanlarda bunlara hiç yer verilmemiştir. Oyun alanlarının bazılarının yakın çevresinde dikenleri ile zarar verebilecek *Gladichia triacanthos (G*ladiçya*), Maclura ponifera (*Maclora*), Pyracantha coccinea (*Ateşdikeni*)* gibi dikenli türlere yer verildiği görülmüştür. Çocuk oyun alanları yakın çevreleri ile ilişkilendirilerek planlanmamıştır. Aynı zamanda çocukların aileleri ve bu parkları kullanabilecek yaşlılar da düşünülerek planlama ilkeleri belirlenmemiştir. Çevre donatı elemanları yeterince kullanılmamış, kullanılanlar ise yeterli kaliteye ve fonksiyona sahip değildir. Özellikle çocuk oyun alanlarında çocukların yönlendirilmesi, farklı oyunlar yaratabilmeleri için zemin döşemeleri önemlidir. Fakat bu alanlarda renkli, ya da alana hareket kazandırabilecek döşemeler yoktur ve bazı yerler bakımsızdır. Bazı alanlarda sınırlama elemanları ve döşemelerdeki küçük yükseltiler tehlike yaratabilecek durumdadır. Oyun alanları farklı yaş gruplarına göre tasarlanmamıştır. Bu parklarda ilgi çekiciliği olmayan yaratıcılıktan uzak sadece belli fonksiyonları içeren kombine aletlere yer verilmektedir. Oyun alet ve ekipmanlarının kalite ve fonksiyonları yetersizdir. Çöp kutusu, çiçeklik, bank, pergola, aydınlatma gibi çevre donatı elemanlarına çok az yer verilmiştir. Oyun aletleri özellikle 500.yıl parkında çok bakımsız ve çocuklar için tehlike yaratabilecek durumdadır. Çocukların kendi yaratıcılıklarını kullanabilecekleri alternatifli aletler bulunmamaktadır. Çocukların sağlıkları için doğal malzemelere yer verilmemiştir. Yapısal ve bitkisel elemanlar kaliteden yoksundur.

Çanakkale kıyısal alan rekreasyonel olanağı, kentin kuzey-güney doğrultusunda, Çanakkale boğazı çevresinde, Lodos parktan başlayıp Çimenlik kalesinde son bulmaktadır. Bu kıyı alanının her iki yönü askeri bölge ile sınırlanmıştır ve böylece bu alan 1,400 .km ile sınırlı kalmaktadır. Alanın fonksiyonlarına baktığımızda; yürüyüş aksı, oturma alanları, kafeteryalar, restoranlar, geçici satış tezgahları, tek pota basketbol ve amfi tiyatro, tekne turları, dalış aktiviteleri, yat limanı, sörf olarak sayılabilir. Kıyı boyunca özellikle Gümrük binası önünde, mendirek boyunca ve tekneler arasında kentli, boş zamanlarında yoğun olarak olta balıkçılığı yapmaktadır. Kıyı kordonu Çanakkale boğazına hakim görsel bakı oluşturmasına karşın kıyı boyunca özellikle kafeteryaların ve oturma alanlarının bir kısmını kapsayan alanda tekneler yoğun olarak yer aldığından denizin görülmesine engel oluşturmaktadır, bunun yanı sıra tekne görüntüleri de kıyıyı zenginleştirici görsel bir etki yaratmaktadır. Kıyısal alan aktivitesi olarak farklı yaş gruplarının ihtiyaçlarına yönelik oyun alanı, gölgelikli oturma alanları, su sporları, yeşil alanlara yer verilmelidir. Kıyı bandı, gezinti alanı olarak yetersiz kalmakta, özellikle yaz aylarında kente gelen turistlerin de artmasına paralel olarak yoğunluk artmaktadır. Yürüyüş yolu çevresinde kafeteryaların önünde uzanan alanda gezen kişiler için çok yetersiz kalmakta, kafeteryalarda oturan kişiler de boğazın görsel etkisini yaşayamamaktadır. Kıyıda bulunan mendirek alanı yürüyüş yapanların denizin ve boğazın etkisini daha iyi hissetmelerini sağlamaktadır, fakat bu bölümde de dinlenme bölümleri ve seyir alanları gölgelikli alanlar bulunmamaktadır. Deniz kıyısı yolu boyunca en önemli eksiklerden biri bitkisel düzenlemelerin yeterince olmaması, bitkilere yer verilebilecek alanların ayrılmamasıdır. Çanakkale iklimi, renkli çok yıllık ve mevsimlik bitkilerin yıl içinde çok uzun süreli çiçekli kalmasına izin verecek niteliktedir. Fakat halkın en yoğun kullanımına açık olan alanlarda renk etkisi hiç yoktur.

Kordonun güney kısmında yer alan Çimenlik kalesi şu anda askeri bölge kimliği taşımakta olmasına karşın askeriye tarafından rekreasyon alanı olarak kentliye ve turistlere hizmet vermektedir. Bitkisel potansiyeli ve bakımı, içinde Çanakkale savaşlarının tanıtılması ve

tarihin yaşatılması, kalenin korunması açısından bu alan kentin en iyi rekreasyonel hizmet verildiği bir alandır. Ağustos ayında kent de yer alan festival kapsamında da konserler için değerlendirilmekte, yeşil alanda çimlere otururak güzel bir aktivite alanı olarak hizmet vermektedir. Fakat kordonun devamını kesen bir nitelik taşıdığı için Sarı çaya geçişi engellemektedir. Kale arkasında yer alan Fevzi Paşa mahallesi kalenin yapımı sırasında alana yerleştirilen kişilerin oluşturduğu eski bir yerleşim alanıdır ve bu mahalle de geçmişi günümüze aktaran bir şekilde korunup; kullanılarak yeşil aksın devamını sağlamalıdır. Kalenin arka sokaklarından geçilerek de sarı çaya kordonun bağlantısı kurulabilir. Fakat bu alan imar paftasında da koruma alanı olarak belirlenmiş ve Fevzi Paşa mahallesinin Sarı çay bölümü çok bakımsız, çöplerin döküldüğü, boş bir alan olarak kalmıştır. Görsel olarak kentin en güzel manzara hâkimiyetinin olduğu, boğaz ile Sarı çayın birleştiği rekreasyonel değeri çok yüksek bir alandır.

Kentin diğer büyük rekreasyon olanağına sahip alanı olan Sarı çayın devamında, kente doğru Cuma pazarı bölgesi belediye tarafından yeşillendirilen amfi tiyatro bulunan bir alandır. Sarı çayın toplam uzunluğu 40 km dir. Bu alanın Fevzi paşa mahallesi bitiminden başlayarak Park ve Bahçeler Müdürlüğü tarafından düzenlenmiş alanı yaklaşık olarak 600 m uzunluğundadır. Karşı kıyıya köprü geçişleri vardır. Fakat yaya geçişi için kullanılan köprü çok dardır ve bisiklet ile geçiş yapanlar ve yayalar aynı anda alanı kullandıklarından yetersiz kalmaktadır. Sarı çayın karşı kıyısında boğaz ile bağlantının bulunduğu bölüm Devlet Su İşleri (DSİ)'nin alanıdır. Bu bölge de görsel peyzaj değeri açısından çok yüksek değere sahip alandır. Fakat tüm kentlinin bu alanı kullanımı söz konusu olamamaktadır. DSİ alanı da askeri bölgelerin kıyıda verdiği rekreasyonel hizmeti bütünlemek üzere kamulaştırılmalıdır. Bu bölgede yer alan Osna Brück parkı, bitkisel yoğunluk olarak iyi durumdadır fakat alanda yeterli fonksiyon yoktur. Kıyı boyunca teknelerin bulunması, boğaz manzarasına hakim olması nedenleri ile peyzaj değeri oldukça yüksek bir alandır.

Kent parkı özelliği taşıyan en önemli alan Halk Bahçesidir. İngiliz, Calvert ve Bacon ailelerinin konak bahçesi olarak kurulmuş bahçe, 1938 yılında istimlâk edilerek, 1941 yılından itibaren park alanı olarak kullanılmaktadır (Anonim, 2008c). Park alanı yoğun yeşil dokuya sahiptir ve içinde spor alanı, çocuk oyun alanı, küçük ölçekli amfi tiyatro, süs havuzu, kafeterya ve toplantı yeri, iki adet sivil toplum binası, çocuk oyun alanı fonksiyonlarına yer verilmiştir. Alanda, zevkli yürüyüş yapılabilecek sirkülasyon ağı ve etkin bir gölge imkanı vardır. Fakat kullanılan bitkiler, genel olarak orman ağacı veya yol ağacı özelliğinde, süs etkisi sınırlı türlerdir ve çeşitlilik yeterli değildir. Alanda oturma alanı, çiçeklik, bank, çöp kutusu, çeşme, WC gibi donatı elemanları yetersizdir ve gençlerin ihtiyaçlarına yönelik aktivitelere yer verilmemiştir. Çanakkale boğaz kıyısında gece yürüyüş yapan kişilerin bu alanı kullanmaları mümkün değildir, çünkü yeterli aydınlatma elemanı yoktur. Kentli özellikle hafta sonları, alanı piknik yapmak amacı ile kullanmaktadır. Fakat bu kullanım alanın kent parkı olma özelliğini bozan bir görüntüdür.

Kentin diğer büyük park alanı, 500. Yıl parkının çevresi sınır elemanı ile çevrilidir ve estetik olmayan bir giriş yapılmıştır. Park alanı daha çok piknik yapmak amacı ile kullanılmaktadır. Genel olarak park alanlarındaki yapısal ve bitkisel elemanların bakımları çok yetersizdir ve zaman zaman yapılan bakımlar, devamlılık göstermemektedir. Park alanında gençlere yönelik amfi tiyatro vardır, fakat konserlerin haricinde alanı kullanabilecekleri aktiviteler bulunmamaktadır. Uğur Mumcu parkında yoğun gölge etkisine sahip yeşil alan ve çocuk oyun alanı mevcuttur, fakat bakımsız ve bitkilendirme

düzensizdir. Alan gerekli fonksiyonları içermemekte ve çekicilikten uzaktır. Donatı elemanları çok yetersizdir. 60. yıl parkı, yoğun yeşil dokuya sahiptir ve çocuk oyun alanı olarak kullanılmaktadır. Çok merkezi bir yerde yer almakla birlikte yeterli donatı elemanından yoksundur ve bakımsızdır.

Rotary parkı yeşil alan olarak kullanılan bir alandır. En yoğun kullanımını, alanda tatlı su olarak nitelenen çeşmeden su doldurmak için gelenler oluşturmaktadır. Daha önce hayvan barınağı olarak yapılmış bölümler şu anda kullanılmamaktadır. Park ve Bahçeler müdürlüğü tarafından yeni düzenlenmesi yapılan 75. Yıl parkı geniş bir alanı kaplamaktadır, yapımı henüz devam etmektedir, alanda bitkisel düzenlemeler yer verilmiştir fakat kent parkı niteliğini alabilecek fonksiyonlar yer almamaktadır.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

İl merkezinde 1997 yılı itibarı ile kişi başına düşen yeşil alan miktarı 4.8 m^2 civarındayken, Merkez İlçe Belediyesi'nin 1998 yılı içinde yaptığı kent dokusunu yeşillendirme çalışmaları kapsamında 1998 Eylül ayı sonunda fert başına düşen yeşil alan miktarı 6.9 m^2'ye çıkmıştır. 2000 yılı sonu itibarı ile kent merkezindeki yeşil alan olarak ayrılan yerlerin miktarı 675.000 m^2 civarında olup, Çanakkale Belediyesi planlanan 200 000 m^2'lik yeşil alan çalışmaları tamamlandığında toplam yeşil alan olarak ayrılacak yelerin miktarı 875.000 m^2'ye, ulaşması hedeflenmektedir (Koç, 2004).

Çanakkale'nin 2007 nüfus sayımı sonuçlarına göre şu an imar paftalarında yeşil alana ayrılmış tüm bölümler park, yeşil alan ve rekreasyonel alan olarak planlanırsa kişi başına düşen toplam yeşil alan miktarı 7.8 m^2' kadardır ve uluslar arası standartlardadır. Yeşil alan olarak ayrılması düşünülen yeni alanlar da tamamlandığında (toplam 995.680 m^2) ise kişi başına düşecek yeşil alan miktarı 11.50 m^2 ye yükselecektir. Fakat, yeşil alan olarak planlanmış alanlarda da süs ağacı özelliğinden çok orman ağacı özelline sahip bitki türlerine yer verilmiş ve bitkisel tasarım açısından estetik kompozisyonlara yer verilmemiştir. Kent içinde en yoğun yeşil potansiyele Halk bahçesi, askeri alanlar ve mezarlık alanı sahiptir.

Kentsel yeşil alanların, kente estetik ve alan organizasyonu katkıları yanı sıra ekolojik işlevleri de vardır. Bunlar; canlılar için biyolojik ortam olması, mikroklimatik etkisi, rüzgar perdesi görevi üstlenmeleri, gürültü ve tozu engellemeleri, su ve toprak erozyonuna engel olmaları şeklinde sıralanabilir. Alan organizasyonu işlevi açısından açık yeşil alanlar; kent-doğa kontrastını veren parçalı kent kuruluşuna olanak vermesi, yerleşim bölgelerinin ulaşım kolaylığı ve altyapı tesisleri için rezerv olması, kentsel yerleşim alanı için rezerv olması, kent ile doğanın karşılıklı etkileşimini arttırması, kentlerde oluşan spekülatif arsa fiyatlarında düzenleyici rol oynaması vb. işlevlere sahiptirler (Dilek ve Açıksöz, 1997).

Kentsel yeşil alanların bütün bu özellikleri sağlayacak şekilde kentte dağılım ve düzeni göz önüne alınarak; imar planlarında yeşil alan olarak görülen alanların bütüncül bir yeşil sistemi oluşturması rekreasyonel kullanımında kalite ve miktarı da arttıracaktır. İmar planında Özgürlük parkı, Atatükçü Düşünce Derneği Ağaçlandırma alanı, Esenler mahallesinde ve yeni yerleşim yerlerinde yer alan mahalle arası yeşil alanlar, hava alanı yolu yeşil alanı, spor alanları çevresinde ayrılmış alanlar ve Sarıçay çevresindeki açık alanların birçoğu şu anda yeşil alan özelliğine sahip değildir. Bu nedenle kıyıda Özgürlük

parkından başlayıp, kıyı aksından halk bahçesi bütünlüğü ile çimenlik kaleden, sarıçay kıyısı rekreasyonel kullanımından DSİ vb. kamu kuruluşları ve Hamidiye Tabyası kullanımları konusunda fikirler geliştirilmiştir.

Özgürlük parkı olarak ayrılmış alan Barış mahallesinde askeri alan sınırında yer almaktadır. Fakat alanda herhangi bir park çalışması yoktur ve doğal peyzajı son derece etkileyici bir alandır. Alan Çanakkale ve boğaz manzarasına hakimdir. Bu alanda mevcut doğal bitki örtüsü korunarak, bazı bölümlerde arazinin yükseltilerle şekillenmesi sağlanmalıdır. Alan oturma ve dinlenme, seyir yürüyüş parkurları için önemli bir potansiyele sahiptir.

Askeri alanlardan kent merkezinde yer alan Metruk Kışla olarak isimlendirilen alan sahip olduğu tarihi kışla kalıntısı ve yeşil potansiyeli ile rekreasyon alanı olarak kullanıma uygun bir alandır. Bu alan artık askeri amaçla kullanılmamaktadır ve kentlinin rekreasyonel olarak kullanımına açılabilecek bir alandır. Askeri olma özelliği korunarak; aynen çimenlik kalesinde olduğu gibi askeriye tarafından işletilerek, kışlanın sahip olduğu özelliklerinin de tanıtıldığı bir rekreasyonel kullanıma dönüştürülmelidir. Çimenlik kalesi bugün sahip olduğu özelliğini koruyarak; kordonun devamını kesen bir nitelik taşıdığı için Sarı çaya geçişi engellememek için yeşil bir köprü bağlantısı ile kontrollü bir geçişi sağlamalıdır. Kale arkasında yer alan Fevzi Paşa mahallesi kalenin eski bir yerleşim alanı olarak geçmişi günümüze aktaran bir şekilde korunup; kullanılarak (turistik bir bölgeye dönüştürülerek) yeşil aksın devamı sağlanmalıdır. Karşı kıyıda yer alan DSİ ve Meteoroloji alanı da askeri bölgelerin kıyıda verdiği rekreasyonel hizmeti bütünlemek üzere kamulaştırılmalıdır. Askeri alanlardan kent güneyinde yer alan Hamidiye Tabyası olarak isimlendirilen alan sahip olduğu tarihi tabya kalıntısı ve yeşil potansiyeli ile rekreasyon alanı olarak kullanıma uygun bir alandır. Bu alan artık askeri amaçla kullanılmamaktadır ve kentlinin rekreasyonel olarak kullanımına açılabilecek bir alandır. Askeri olma özelliği korunarak; aynen çimenlik kalesi ve Metruk kışla da olduğu gibi askeriye tarafından işletilerek, tabyanın sahip olduğu özelliklerinin de tanıtıldığı bir rekreasyonel kullanıma dönüştürülmelidir.

Çanakkale kıyı bandı güneye doğru uzatılarak sarı çay ile birleştirilmesi ve yeni kordon ile yeşil bir köprü ile bağlantısının kurulabilmesi mümkündür. Alanın stratejik açıdan önemi söz konusudur, fakat içinden geçen aks boyunca iki ayrı rekreasyon alanı olarak değerlendirilmesi kordonun sarı çay ile bağlantısının kurulmasını sağlayacaktır. Mevcut kordon Çimenlik Kalesinden kontrollü geçilerek Sarıçay üzerinden yeni kordondan Kolin Otel'e kadar devam ettiği taktirde 4,850 km lik bir yürüyüş yolu daha kazanılabilecek böylece kordon uzunluğu yaklaşık 6,250 km ye ulaşacaktır. Bu bölüme kültür park niteliği kazandırılarak alanda Çanakkale'nin yerel kültürünün yansıtıldığı işlevlere yer verilmelidir. Sarıçay bölgesinin zemin etütleri, su analizleri, yapılarak uygun bulunan bölgelerde kano, su bisikleti gibi aktivitelere yer verilebilir. Sarı çayın hava alanı yolu üzerinde geniş açık alanlarda kent eğlence parkı niteliğinde büyük temalı park kurulmasına olanak vermektedir. Bu şekilde kentin yoğunluğu bu bölgeye doğru kaydırılabilecek ve daha dengeli kullanım yaratılacaktır.

Deniz kıyısında yürüyüş yapan ya da kafeteryalarda oturan kişilerin boğaz manzarasından yeterince yararlanabileceği çözümler getirilmelidir. Zeminde yer yer yumuşak doğal çıkışlı yükseltiler yapılarak bakı terasları oluşturulabilir, kıyıda tekne modeli, yunus, midye figürü

gibi alanın niteliklerine uygun donatılarla alan daha zevkli hale getirilebilir. Camlı özel tanıtım bölümlerinin içinde deniz altını da tanıtan (pano, vb. işitsel-görsel video vb.) kullanımlar, Çanakkale'nin tarihi yanında doğal güzelliklerinin, sahip olduğu denizaltı zenginliklerinin tanıtılmasını sağlayabilir. Renk etkisinin insanlar üzerindeki çekici özelliğinden kıyıda yararlanılmalıdır. Çiçeklikler, elektrik direklerine asılacak özel sulama sistemli saksılar, Çanakkale seramiklerinden yapılacak orijinal bitki kasaları kullanılarak alan çiçeklerle donatılabilir. Özellikle yaz akşamlarında hareketli olan kordonda insanlar çok uzun zaman geçirmektedir. Fakat gençleri ve çocukları alanda mutlu edebilecek farklı aktivitelere yer verilmesi zorunludur.

Halk bahçesi ile kıyı arasında kalan caddenin trafiğe kapatılarak; bu trafik bir üst caddeden (İnönü Caddesi) verilerek yayalaştırılması ile park alanı, kıyı bandı ile bütünleştirilerek yürüyüş aksı kent içine yeşil alanlarla, kama yeşil alan sistemine dönüştürülmesi kente sağlanabilir. 23 Nisan etkinlikleri olarak alanda yapılan aktiviteler, çocuklar tarafından yoğun ilgi görmüştür, bu gibi eğlence birimlerinin parkta sürekli kullanılması ve yıl boyunca süren (zaman-zaman) aktivitelerin organize edilmesi için alan çok uygundur. Aynı zamanda alan kentlinin Çanakkale'nin doğal bitki örtüsünde yer alan türleri tanımaları, doğa ile bütünleşmeleri için botanik parkı olarak kullanılabilecek özelliktedir. Alanda bitkiler etiketlenerek özellikleri üzerine yazılabilir ve park girişine alanın planı yerleştirilerek bilgilendirme yapılabilir. Böylece bitkileri daha yakından tanıyan gençlerin doğaya ilgilerinin artması sağlanabilir. Gençlerin internet kafelerden, kapalı alanlardan uzaklaşarak bilgisayarın radyasyon etkisinden en az zarar görmeleri için açık ve yeşil alanda kablosuz internet hizmeti sağlanabilir.

Çanakkale'de mevcut park alanlarında ve yeşil alanlarda bölgenin doğal bitki örtüsünden *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Arbutus andrachne* (Sandal ağacı), *Arbutus unedo* (Koca yemiş), *Erica sp* (Funda)., *Spartium sp* (Katır tırnağı)., *Cyclamen sp.* (Sıklamen). gibi örneklere yer verilmesi alanın florasının tanıtımını sağlayacak aynı zamanda bakımı kolay daha uzun ömürlü türler alanlara kazandırılmış olacaktır. Çanakkale iklim şartlarına adaptasyonu iyi olabilecek ve her mevsim alanlarda renkli çiçekleri ile ilgi çekebilecek *Albizzia julibrissin* (Gül ibrişim)*, Caesalpinia gilliesii,* (Arslan bıyığı), *Lagerstromia indica* (Oya ağacı), *Clerodendron* (Kısmet ağacı), *Hibiscus sp*. (Hatmi ağacı), *Rhododendron* (Orman gülü), *Prunus serrulata* (Süs kirazı), *Prunus persica* (Süs şeftalisi), *Magnolia grandiflora* (Manolya), *Tamarix* (Ilgın) gibi bitki örneklerine yer verilmelidir.

Çanakkale'de gönüllü kuruluşlar tarafından düzenlenmiş ağaçlandırmalar yapılmıştır. Bu alanların halk tarafından rekreasyon amaçlı kullanımına yer verilmelidir. Özellikle doğanın tanıtılması, bitkilerin sevdirilmesi amaçları ile bu alanlar değerlendirilebilir. Çocukların ve gençlerin buradaki ağaçları tanımaları için etiketleme yapılmalıdır. Bu alanlarda bitki çeşitliliğinin yeterince zengin olmadığı görülmüştür, sadece belli türler kullanılmıştır. Bu alanlara dikilecek yeni türlerle küçük bir Arboretum niteliği kazandırılabilir. "Çevre Gönüllüleri Ağaçlandırma Alanı" kent koruluğu niteliğinde kullanılabilir. Bu alanların bakım ve geliştirilmelerinin ilgili kurumlarca sürekli olarak yapılması sağlanmalı ve halkın alanları uzun süre kullanabilmeleri için oturma alanları, donatı elemanlarına yer verilmelidir. Hastane bayırı şehitliği yeşil alan olarak kullanıma uygun bir alandır, kentlinin alanı kullanımının artırılması için oturma alanları, bilgilendirme panoları gibi donatılara yer verilmelidir.

Çanakkale kentinde bulunan rekreasyon alanlarının genel olarak en önemli ihtiyacı, bitkisel ve yapısal bakım hizmetlerinin yapılmasıdır. Kent açık ve yeşil alanlarını rekreasyonel aktivitelere yer verecek şekilde planlanması ve kent bütününde değerlendirmesi yapılmalıdır. Alanlara çekici fonksiyonların yanı sıra tüm alanların su oyunları, su gösterileri ya da durgun su yüzeyleri ile zenginleştirilmesi gerekmektedir. Alanlar her yönü ile çekici hale getirilerek, kentliye farklı aktiviteler sunulması, park alanlarında sosyal ve kültürel aktivitelerin yılın her dönemi yapılmasına olanak yaratılması gereklidir. Çocuklara ve gençlere yönelik sportif etkinlikler, eğlenceli oyunlar organize edilmeli yarışma, sergi ve gösterilere yer verilmelidir. Halk bahçesi, gençlerin sanata ilgilerinin artırılmasını sağlamak amacı ile resim, fotoğraf, heykel, ahşap oymacılığı, çini, seramik, performans sanatı vb. farklı aktivitelerin organize edilebileceği bir alandır.

5. KAYNAKÇA

Anonim, 2008a. http://www.canakkale.bel.tr/bpi.asp?caid=197&cid=560 (18/5/2008 tarihinde incelenmiştir)

Anonim, 2008b. http://www.canakkale.gov.tr/Gelismislik_Performans.htm (18/5/2008 tarihinde incelenmiştir)

Anonim, 2008c. Çanakkale belediyesi park ve bahçeler müdürlüğü, sözlü görüşme.

TÜİK, 2008. Adrese Dayalı Nüfus Sistemi (ADNKS) Veri Tabanı, Ankara.

Dilek, F., Açıksöz, S., 1997. Ankara Kentsel Değişim Sürecinde Yeşil Alan Olgusunun Bugünkü Durumu. Ankara Sempozyumu Bildiriler Kitabı, syf: 127-137. TMMOB, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ankara.

Kelkit, A., 2006. A Research on the determination of Physical Planning of School Gardens in Çanakkale City. Pakistan Journal of Applied Sciences 3 (4):240-246.

Kelkit, A., 2000. Çanakkale Kenti Çocuk oyun Alanlarının Fiziksel Yönden İncelenmesi zerinde Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi dergisi. Sayı 24, Cilt 14. Konya.

Koç, T., 2004. Çanakkale Yerleşmesinin Durum Raporu. Çanakkale Belediyesi Gündem 21

Özkan, B.,2001. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi peyzaj Mimarlığı Bölümü. Ders Notları. Bornova, İzmir.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, 1978. Turizm Planlaması Genel Müdürlüğü. Ankara Metropolitan Alan Rekreasyon Master Planı.

Uzun, G., Altunkasa, M.F., 1997. Rekreasyonel Planlamada Arz ve Talep. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Yayın No: 6. Adana.

Yılmaz, O., Kurum E., Akpınar, N.,1995. Ankara Metropolitan Kent Halkının Rekreasyonel Eğilimlerinin Saptanması ve Kent Yakın Çevresi Açık Yeşil Alanları ile İlişkilendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No: 1418. Ankara.